

Pastorale dag – Drongen – 24 april 2019 – Bisdom Gent – Katholieke basisscholen

Een werksessie om te leren 'vieren in interlevensbeschouwelijk perspectief' in de context van een katholieke dialogeschool

1. Inleiding en uitgangspunten

- jullie beschikken over het antwoord op de vraag hoe - concreet - kan gevierd worden in interlevensbeschouwelijk perspectief in een katholieke dialogeschool.
- Jullie kunnen dat antwoord geven als jullie de bezwarende 'wat niet zou mogens' enerzijds en 'wat we denken dat niet kan lukkens' anderzijds, uit jullie rugzak halen. Al was het maar voor deze voormiddag.
- het is nodig – in deze superdiverse migratiesamenleving - de interlevensbeschouwelijke ontmoeting te stimuleren bij de jongsten. We hebben geen tijd, ruimte en kansen te verliezen om de interlevensbeschouwelijke competenties (ILC) te versterken en groeikansen te geven. Het is kwestie van vredes- en gemeenschapsopbouw.
- We willen geloven dat die ILC de weg vrijmaken voor de eigen geloofsgroei en gemeenschapsopbouw.

Uit 'Wat is een tafel zonder stoelen?' (Jeroen Witkam).

- 'De leerstellingen hadden voor mij betekenis als uitleg van wat ik in wezen beleefd had. Maar het is wel degelijk een ander niveau. Het is niet meer het niveau van de ervaring, het verstand heeft achteraf echter de behoefte om toch nog alles op een rijtje te zetten. Dat is uitstekend, maar het is niet de ervaring zelf. De ervaring zelf, dat is de vrije val, de steile helling, de afgrond. En uiteindelijk gaat het om die ervaring.'
- Het uiteindelijke doel is de veelheid tot eenheid brengen. Voor de perceptie van het begrip 'eenheid' wil ik teruggrijpen naar een heel bekend gebed van Jezus in het evangelie van Johannes: "Mogen allen één zijn". Hoe moeten wij één zijn? "Zoals gij bidt tot de vader, gij in mij en ik u." Het model van eenheid is dus relatie, en niet een leerstellig systeem, geen orde. Het is een relatie van bij elkaar in de leer gaan. Ik mag wel over mezelf getuigen, maar moet niet trachten de ander te overtuigen. Ik mag daarentegen de rijkdom laten zien die ik in mijn eigen traditie ontvangen heb. In ons klooster zijn er bijvoorbeeld zenmonniken geweest die een poosje zijn komen meeleven. Ze zijn monnik gebleven, maar hebben een stukje van het christendom met zich meegenomen, zoals ik stukjes hindoeïsme en boeddhisme in mij heb meegenomen.
- We willen bewust omgaan ook met de 'beschadiging' die het religieus en levensbeschouwelijk toebehoren ondergaat in een 'vermarkte' samenleving.

- We willen echter niet vervallen in de val van de goedkope nostalgie die van het rouwproces van de Vlaamse katholieke misbruik maakt door op te roepen tot een 'herstel van de oude identiteit'.

2. Eerste handvaten

Over 'vieren' zal het hier gaan

Het vieren, zowel **van het leven als van onze relatie met God** in Jezus Christus (leitourgia)

In het (liturgisch) vieren krijgt **de verbondenheid met de anderen** gestalte. Voor gelovigen krijgt dit samenzijn **een religieuze dimensie**. Men zegt wel eens dat in het vieren de andere kerntaken van de kerk (gemeenschapsvorming, verkondiging en dienstbaarheid) samen komen en op een dieper niveau beleefd kunnen worden.

Rituelen van verbondenheid kunnen bijna per definitie moeilijk anderen uitsluiten. Met niet-katholieke godsgelovigen kan die verbondenheid zelfs religieus beleefd worden: we zijn samen in en met dezelfde God verbonden. (PALeD, pagina 27-28)

Eucharistie als leidraad voor een 'Theologie van de migratie'

Daniël Izuzquiza SJ leert ons in zijn publicatie 'Brood Breken' dat 'eucharistie vieren' een procesmatig gebeuren is waarbij theologische en maatschappelijke referentiekaders elkaar kruisen. De 'mis' is de stap-voor-stap vertolking en realisatie van de rechten van de mens, geschapen naar Gods beeld en gelijkenis.

→ korte inleiding in de theologie van de migratie

3. Creatieve stap

OEFFENSIE 1 (projectfiche)

- Welk experiment in 'vieren in interlevensbeschouwelijk perspectief' heb jij al ondernomen, vind je zelf geslaagd en dus voor herhaling vatbaar?
- Welk experiment is totaal de mist ingegaan? Wat/wie veroorzaakte de mist?

En aansluitend een **UITWISSELING** om concrete ideeën **VAST TE HOUDEN** (en uit te nodigen er een projectfiche van door te geven)

4. Nog concrete inzichten en praktijken

ABRAHAM voorop gestuurd

ABRAHAM gelovige migrant

Gelovige heeft roeping te migreren, met zijn tent

Tekst: Josefa Stichting (<https://www.josefa-foundation.org/nl/>)

Abraham is het archetype van de migrant. De voorouder naar wie het jodendom, het christendom, de islam steevast verwijzen. De figuur die, op grond van een goddelijk bevel of om welke reden dan ook, zijn land, zijn vaderland, zijn familie verlaat en op reis gaat naar een beloofd of gedroomd, maar onbekend land....

De Josefa Stichting wil het parcours van de migrant doorbreken, of hij/zij dat nu vrijwillig gekozen heeft of ondergaat. Want ook gesettelde mensen die niet fysiek gedwongen zijn of worden om te migreren, zijn in feite migranten, gewoon al omdat migratie deel uitmaakt van de menselijke natuur. Daarom breidt de Josefa Stichting het begrip "migrant" uit tot iedere mens. Gesetteld of onderweg, we zijn allemaal migranten.

Wat valt daarover te zeggen? Vandaag de dag komt het nog maar zelden voor dat iemand heel zijn leven blijft wonen waar hij geboren is: beroepsmobiliteit gaat steeds vaker hand in hand met verhuizen. Zelfs als wijzelf nooit verhuisd zijn, dan zijn het vaak onze ouders die uit een andere regio of een ander land komen. Wereldwijd is de bevolking van een land migrant en de mensheid als geheel is van meet af aan nomadisch geweest.

Maar het is vooral in ons persoonlijke leven, in onszelf, dat fundamentele verschuivingen plaatsvinden, ook al zijn die niet altijd zichtbaar. Biologisch gezien worden onze cellen voortdurend vernieuwd, ook al vertraagt het proces bij het ouder worden. Deze permanente verandering heeft zijn weerslag op onze psychologie en op onze fysieke conditie: kijk maar naar foto's van een paar jaar terug. We veranderen ook soms van beroep en dat beïnvloedt op zijn beurt ons gedrag, onze manier van doen en zelfs onze relaties met anderen. Maar bovenal is er ons persoonlijk pad met nieuwe of verbroken relaties. Alles wat we via onze zintuigen opnemen, onze intellectuele activiteit, alles wat we leren en vergeten, alles wat ons transformeert en ons doet groeien. We blijven onszelf en tegelijk veranderen we, heel ons leven lang.

Niets is erger dan iemand horen beweren dat hij of zij "harde ideeën" heeft. Natuurlijk hebben overtuigingen en waarden waarin we geloven hun belang. En we willen ook geen windmolens worden die meewaaien met de laatste nieuwsjes op het web, de media of met de laatste roddels. Maar "harde ideeën" bewegen niet, evolueren niet. "Harde ideeën" beletten je te veranderen en te groeien in kennis, ervaring en openheid naar het onbekende. Ze beletten je jezelf te laten verrassen door het onverwachte en het ongekende. "Harde ideeën" zijn als doodgaan terwijl je nog leeft...

Hoe we ook evolueren, het leven zelf kneedt ons tot permanente migranten. Deze fundamentele houding - die ook de Josefa Stichting onderschrijft - geeft ons de mogelijkheid om ons zonder angst of vrees te laten verrassen, ontroeren door de al dan niet tumultueuze levenspaden van wat de media, politici en tal van sociale of economische, zelfs culturele of religieuze actoren "de migranten" noemen. We zijn allemaal broeders en zusters onderweg.

Uit: "Noem de ander geen migrant"

Dorothy Nagy, theoloog en hoogleraar missiologie aan de Protestantse Theologische Universiteit in Amsterdam, vindt dat er iets grondig mis is met onze manier van praten over migratie. Waarom zou je iemand wegzetten als migrant, alsof het geen mens is?

Waarom zijn de termen vreemdeling en migratie toch zo beladen?

“Wij categoriseren mensen daarmee. We denken te vaak in migrant en niet-migrant. De migranten zijn dan een groep mensen die hulp nodig heeft. Wij, niet-migranten, bepalen hoe we die hulp gaan geven. Die machtsrelatie wil ik continu bestrijden omdat die gevaarlijk is. Daarbij, op het moment dat iemand naar Nederland komt, is hij zogenaamd de vreemdeling. Maar dan ontdek je dat de plaats waar hij of zij vandaan komt vaak ook een vreemde plaats is geworden.

Je ziet in het Nederlandse asielbeleid hoe problematisch dat is. Als iemand negen, of misschien wel vijftien jaar in Nederland heeft gewoond, en dan ‘terug’ wordt gestuurd, dan veronderstel je dus dat diegene niet vervreemd is geraakt van het geboorteland. Dat zijn gevaarlijke veronderstellingen.

Want de wereld bruist immers van verandering. Ook in die zogenaamde ‘thuislanden’. Soms zelfs binnen een paar jaar. We moeten ons als samenleving afvragen of we zo met mensen om willen gaan.”

<https://www.nieuwwij.nl/interview/noem-de-ander-geen-migrant/>

DAAROM

Als voorgangers-bruggenbouwers kunnen we in een katholieke dialogeschool best kijken naar kinderen en hun ouders als ‘mensen van overal aangewaaid’, van verder of dichterbij.

Zoals in dit lied:

Mensen van overal aangewaaid,
Vormen hier weer een kring tesamen:
Vele gezichten, elk zijn verhaal,
Is dit maar dromen of horen wij bijeen.

Woorden al eeuwenlang doorverteld,
Worden opnieuw met kracht geladen:
Spreken en luist'ren, stilte die valt.
Voel je Gods adem die door de kilte breekt?

TIP: WE VERWELKOMEN ELK-ANDER IN DE OPENSTAANDE TENT VAN ABRAHAM en SARA.

Volgens de overlevering stond de tent van Abraham en Sara naar vier windrichtingen open om de vreemdeling te verwelkomen. Naar Oost – West – Noord en Zuid. Abraham en Sara laten zich niet alleen beïnvloeden en begroeten door God, maar ook door wie aanwaait in hun tent.

Abraham is niet alleen vader van ‘ons geloof’ maar mede-migrant die een rustplaats geeft aan de aangewaaide.

CONCREET RITUEEL

Bij het begin van een viering (gebedsviering of andere) kan je starten met een groet vanuit Abrahams' tent. Rechtstaande groeten de kinderen – met een buiging - de mensen uit het oosten, de mensen uit het westen, uit het noorden en het zuiden. Afhankelijk van het tijdstip, de actualiteit, de context,... kan je iets toevoegen over wat in die windstreken gebeurd of gaande is.

Daarna groeten de aanwezigen die binnengewaaaid zijn in deze tent. In het onderling groeten kan je eerst 'het verschil' laten gebeuren vanuit de vraag 'hoe zeg jij goeiedag aan wie naast je staat in de tent van Abraham?'

Dat geeft daarna ook ruimte voor het begroeten van christenen (met een kruisteken) en in andere vormen voor andere religies en levensbeschouwingen in de tent.

Attentie tussendoor! De relaties tussen leerlingen van verschillende origine en religieus/levensbeschouwelijk toebehoren kunnen verstoord worden door ervaringen in de landen van herkomst met 'andersoortige gelovigen' in de school en in de klas. Bijv. vanuit een traumatische ervaring in het kader van een 'vervolging om religieuze/levensbeschouwelijke redenen'. Goedbedoelde ontmoetingsacties kunnen dan eerder aanstootgevend dan opbouwend eindigen. Het is daarom best om in zo'n situaties na te denken hoe een verzoeningstraject kan ingezet worden.

5. Nog concrete tips en suggesties

- Start met meervoudig ochtendbidden en mediteren na een groet aan Oost-West-Noord en Zuid. Meervoudig ochtendbidden en mediteren zet de toon in de klas. Dat kan met 'een gebed', maar ook met een 'gedachte van nabijheid en barmhartigheid voor nabije zieken en overledenen (die we herdenken), grote profetische figuren uit de wereldgeschiedenis, het feest van een religie of levensbeschouwing (zie de 'Iedereen Feest' kalender),....
- Noem tijdens een (gebeds)viering worden (goddelijke, heilige of belangrijke) namen van bepaalde referentiefiguren, -plaatsen of sleutelbegrippen, in verschillende talen in één adem achter elkaar. Een paar voorbeelden:
  - Jahweh, God, Allah
  - Jezus, Isa de profeet, en voor christenen ook de Christus
  - De goede Geest/geest
  - Maria, Fatima, Maryem, Meryem, ...
  - Johannes, Yahya,
  - Youssef, Jozef
  - Vrede sjaloom salaam
  - God de barmhartige, de vredelievende, de... (zie ook dit project van TAU: <http://www.franciscaansleven.be/99-schone-namen-voor-allah.html>)
  - .... (zelf opzoeken wordt een fijne leerschool)....
  - Water heeft betekenis in vele godsdiensten/levensbeschouwingen
  - Licht....
  - .....

- Stel in een lokaal (kapel) een **ruime boekenkast** met daarin respectvol opgeborgen boeken/voorwerpen/... van verschillende religies en levensbeschouwingen en één kijkkast (etalage kijkruimte achter glas). Eén van de religies/levensbeschouwingen staat tentoon in de kijkruimte. Elke keer als je een bepaalde religie of levensbeschouwing in de kijkkast vervangt (zo om de twee maanden bijv.) wordt er een tekst en/of voorwerp van de ene religie/levensbeschouwing uit de kast gehaald en vervangen door een andere. Daarrond wordt iets voorgeleden, gebeden, een rituele handeling gesteld, een muziekstuk beluister, een lied gezongen, een meditatieve opdracht gegeven,....
- De Profundo muziek CD van ORBIT verzamelt muziekstukken van de verschillende religies en levensbeschouwingen. Datzelfde concept kan je ook gebruiken door **liedjes van elke religie/levensbeschouwing** – die zingbaar zijn voor kinderen - te verzamelen in de klassen. Die collectie wordt een liedbundel, die je kan aanvullen met cross-over religieuze liederen die . Je maakt een interlevensbeschouwelijk kinderkoor dat voorgaat in een viering-zangstonde. Geen optreden, maar een beleving en meezingen van de liederen in een geschikte ruimte. Ook geschikt om ouders bij te betrekken.
- Voor leerlingen van 5de of 6de leerjaar kan je een interlevensbeschouwelijke **dialogotafel** opstellen in een stille ruimte, kapel of kerk. Dus niet in de klas. Het onderwerp van de dialoog zijn de feesten van de verschillende religies en levensbeschouwingen. Je vraagt aan je leerlingen om daarover met elkaar in dialoog te gaan en te ontdekken waar er overeenkomsten zitten. Je kan je laten leiden door het wenskaartenpakket van ORBIT met aandacht voor 9 feesten. Let wel dat het niet enkel gaat over 'wat er gegeten en gedronken wordt', want we vieren hier de dialoog in levensbeschouwelijk perspectief en in een stille ruimte die moet aanzetten tot verdieping.
- Elke mens gaat een **lijdensweg**. In de katholieke kerk wordt die lijdensweg verbeeld in de kruisweg. Ga met je leerlingen op zoek naar een parallel van lijden aan de hand van de verschillende staties van de kruisweg. De parallel wordt uitgetekend of gefotografeerd. Je kan die door een diavoorstelling projecteren tijdens een gebedsviering.
- Je bent zelf of zoekt iemand om voor te gaan in **een eucharistieviering of gebedsdienst met communie-uitreiking** voor de hele school (afhankelijk van de school kan dat met de kleuters of zonder)
  - Het kan gaan over een eucharistie/gebedsviering waar niet-christenen aan deelnemen als kennismaking, en dus met een waarnemersstatuut
  - Het kan gaan over een eucharistie/gebedsviering waar niet-christenen niet betrokken worden bij de consecratie en dan waarnemer zijn. Maar voor het overige wordt de hele viering samen meegemaakt.

Vanuit ons gemeenschappelijk besef van de klimaatverandering is een **gemeenschapsviering rond ecologie**, rond water/licht/grond/lucht vanuit het gedeelde scheppingsgeloof zeker een mogelijkheid. Maar evengoed rond solidariteit, vrede, Gods geboden (Tien Geboden),...

- **'Muren breken'** is een basisgegeven in vele religies en levensbeschouwingen. Dat terwijl er ook stenen wetten op elkaar gestapeld worden om juist extra muren te bouwen. In de school komt er daarom een heilige muur die verbeeld hoe we graag – vanuit ons geloof en ervaring – de nieuwe wereld zien. Een muurschildering waarin we elkaar erkennen als medeverantwoordelijk voor het algemeen belang.
- Een gelijkaardig doel kan je ook realiseren door met kinderen/ouders te werken aan **een tafellaken** dat vol staat met handwerkjes en de levensbeschouwelijk eenheid en verscheidenheid verbeeld. Als dat geen te groot tafellaken is, dan kan het zelfs mee naar huis voor huiswerk.
- Vanaf leerjaar 5/6: Zorg voor een **groot wit kleed (hoeslaken) en textielstiften**. Ter bezinning schrijft/tekent elke leerling een woord/afbeelding naar aanleiding van het thema, of zijn/haar gevoel bij de lezingen, of... Doe dit in stilte. Als dit klaar is, knip/scheur het laken in stukken, en let niet op wat erop staat. Elke leerling krijgt een stukje mee als aandenken.

Attentie: betrek leerlingen in de **voorbereiding** van de viering. Bespreek het thema, laat leerlingen voorstellen doen voor hoe zij een bijdrage kunnen leveren.

Attentie: leerlingen uit het basisonderwijs nemen wel **eens iets creatief mee naar huis** naar aanleiding van één of andere (katholieke of commerciële) feestdag. Ga na hoe of alle leerlingen goed 'thuis komen' met wat ze meenemen vanuit de school.

Attentie: kaarsen aansteken is voor veel moslims niet vanzelfsprekend. Tast dit af voordat je leerlingen laat deelnemen aan een eventueel lichtritueel.

6. MEER VAN DAT

Oefensessie 2

Wat pluk je uit deze benadering, tips en suggesties?

Wat wil je nu zelf verder gaan uitwerken en uitproberen? En waarom?

Samenleggen van de belangrijkste elementen uit deze oefensessie

7. Naar 'het ideale scenario'

In de vorige sessies hebben we naar de praktijk gekeken. We schetsen nu ons ideale scenario.

Oefensessie 3

Wat is in je ideale scenario de rol van de leerlingen? Benoem per onderdeel:

- Voorbereiding van een viering
- Binnenkomst en welkom
- Gebeden
- Lezingen
- Eucharistie

- ➔ Collecten
- ➔ Slot van een viering / zending / zegen

Is er bij deze onderdelen onderscheid te maken tussen katholieke en niet-katholieke leerlingen? Is dat onderscheid comfortabel?

Wat is de grootste hindernis om dit ideale scenario te bereiken? Hoe zouden we dat kunnen overwinnen?

Tot slot

ORBIT initiatieven en publicaties voor gebruik in de voorbereiding of tijdens (gebeds)vieringen:

- Jaarkalender Iedereen Feest
- Wenskaarten voor ramadan en offerfeest
- Wenskaarten voor zeven andere feesten
- CD Profundo
- Profundo activiteiten in Oost-Vlaanderen (Gent) en initiatieven interlevensbeschouwelijk ontmoeten (in andere gemeenten en steden)

Meer info: www.orbitvzw.be @ORBITvzw

Andere bronnen

- De map PALeD van Katholiek Onderwijs Vlaanderen ontvang je tijdens deze sessie
- Verhalen uit de wereldreligies (10+): <https://www.ploegsma.nl/boek/over-engelen-goden-en-helden/>
- Verhalen over allerlei feesten (4+): <https://www.ploegsma.nl/boek/altijd-feest-2/> (E-book)
- Koran, uitleg voor kinderen (8+): http://www.uitgeverijparthenon.nl/parthenon_bommel.html
- Verhalen en gedichten uit jodendom, christendom en islam (12+): <https://www.jeugdbibliotheek.nl/catalogus/titel.250165112.html/kinderen-van-abraham/>
- Verhalen uit de wereldreligies (8+): <https://www.bol.com/nl/p/idema-kistje-met-zand/9200000026076543/?country=BE>
- Verhalen uit de wereldreligies (5+): <http://zoeken.bibliotheek.be/?itemid=%7Clibrary%2Fmarc%2Fvlacc%7C6933434>
- Basiskennis wereldgodsdiensten voor leerkrachten: <https://www.jeugdbibliotheek.nl/catalogus/titel.419721924.html/een-wereld-vol-geloof/>
- Ceremonies en feesten bij het opgroeien (10+): <https://www.jeugdbibliotheek.nl/catalogus/titel.290671566.html/opgroeien/>
- Rituelen in de wereldreligies: <http://zoeken.bibliotheek.be/?itemid=%7Clibrary%2Fmarc%2Fvlacc%7C2857545>

Samenstelling van deze leidraad: Rita van Nierop (rita@orbitvzw.be) en Didier Vanderslycke (didier@orbitvzw.be).

Projectfiche

'Vieren in interlevensbeschouwelijk perspectief in een katholieke school'

Naam van het vieringproject:

Voor leeftijdscategorie: van ..... tot ..... (studie)jaar

Contactgegevens van eerste initiatiefnemer:

Project werd uitgevoerd in: (school) (klas)

Beoogde Doelstelling van het vieringproject:

Verloop van het vieringproject (duurtijd/fasering/opdracht aan de leerlingen, rol van de leerkracht, rol van de ouders (andere derden),...)

Evaluatiepunten na eerste uitvoering:

Benodigd materiaal: